

Μιά πολύ ενδιαφέρουσα αυτόγρα-
φη και ανέκδοτη έπιστολή του
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Αγαπώμενοι δε Ε. Οίκοι
28 Νοεμβρίου 1914

Τυχεύει Αγγλίδη

Δεν ευχέριστος δερρεως δια
κειν' κωσπολιμύ του έργου σας
εγχει χερσί του προσφοντα
εξουσι σονχειρω ακορμει δερ
μεοτερον διοι εοσαεφθικε
να το ηρημελε εθελω εσο
μεγαν με' λεν οσοίεν
το ερημελε

Δεν νομίζω οτι υπάρχει
καυσει σιμεκρον εθ μεθορι

Την παραπάνω εθγενική μορφή του 'Ελευθερίου Βενιζέλου, τὰ μέλη τῶν Μικρα-
σιατικῶν καὶ Θρακικῶν Σωματείων τῶν Ἡν. Πολιτειῶν Ἀμερικῆς, ἔχουν τυπώσει σὲ
γραμματόσημο καὶ τὰ ἐπικολλοῦν στὶς ἀποσταλλόμενες ἐπιστολές τους. Τρανή ἀπόδειξη
τῆς νοσταλγίας καὶ τῆς πίστεως πρὸς τὴν μνήμη του.

Τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βενιζέλου :

Bagnoles de l' Orne 28 Ἰουνίου 1934

Φίλε κ. Ἀγνίδη,

Σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἔργου σας «Ἡ Ἑλλάς χωρὶς τοὺς πρόσφυγας» καὶ οἷς συγχαίρω ἀκόμη θερμότερον διότι ἐσκέφθητε νὰ τὸ γράψετε καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν μὲ τὴν ὁποίαν τὸ ἐγράψατε.

Δὲν νομίζω ὅτι ὑπάρχει κανεὶς σήμερον πού μπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ ὅτι μετὰ τὴν ἐπαλθοῦσαν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἢ ἀφίξεις ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους τῶν ἑκατῶν εἰκοσιμυριάδων προσφύγων, ὑπῆρξεν εὐλογία διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος. Εἶναι τοῦτο τόσο ἀληθές, ὥστε ὅταν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1930 συνήψαμεν εἰς τὴν Ἀγκυραν τὸ σύμφωνον τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας ἔλεγα μίαν ἡμέραν εἰς τὸν Ἰσμέτ Ἰνονοῦ : Δὲν δλέπω παρὰ μίαν ἀκόμη ἀφορμὴ ἣ ὁποία δύνανται νὰ ἀνατρέψῃ τὴν φιλίαν μας. «Ποία;» Ἐὰν ποτὲ ἐπιχειροῦσατε νὰ παραπείσατε τοὺς πρόσφυγας νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς παλαιὰς ἐστίας των». Ἀλλὰ τὸ ζήτημα διευτυπώθη ἄλλως: Ἐὰν ὁ Βενιζέλος δὲν ἔκανε τὸ σφάλμα νὰ μετάσχῃ εἰς τὸν Μεγάλον Πόλεμον, οἱ πρόσφυγες θὰ ἔμεναν εἰς τὰς Ἑστίαις των καὶ τότε θὰ εἴμεθα καὶ ἑμεῖς (οἱ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος δηλ.) καλὰ καὶ ἐκεῖνοι καλλίτερα. Ἀλλ' οἱ διευτυπώνοντες τὴν κατηγορίαν αὐτὴν εἶναι κακῆς πίστεως, διότι λογομονοῦν ὅτι ἀκριβῶς διὰ νὰ κατορθώσωμεν νὰ διατηρηθοῦν οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκίας εἰς τὰς Ἑστίαις των, εἰσῆλθομεν εἰς τὸν πόλεμον. Ἄλλως ἢ ἀπόφασιν τῆς Νέας Τουρκίας ν' ἀπαλλαγῆ τῶν ξένων ἐθνικῶν στοιχείων ἦτο εἰλημιμένη πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ εἶχεν ἀρχίσει μάλιστα ἡ ἐκτέλεσις τῆς προηγουμένως καὶ ἤδη μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1914 πολλοὶ μυριάδες ὁμογενῶν εἶχον ἀπελαθεῖ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης.

Ἡ Ἑλλάς Χωρὶς τοὺς Πρόσφυγας

ΙΣΤΟΡΙΚΗ, ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ,
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

ΥΠΟ

Α. Ι. ΑΙΓΙΔΟΥ

Αἱ προσφυγικαὶ θεαίαι εἰς φυγὰς καὶ εἰς παρουσίας. — Τὶ δὲν δὴ ἐσκέπη καὶ τί δὲν δὴ εἰσέπραττεν ἡ Ἑλλάς χωρὶς τοὺς πρόσφυγας. — Οἱ πρόσφυγες καὶ ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία. — Ἐσωτερικὴ, ἐξωτερικὴ, κοινωνικὴ, κλετολογικὴ καὶ ἐθνολογικὴ ἀποψις.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΣ Γ. Α. ΑΣΤΥΡΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΙΑΣ ΑΓΡΗΓΙΑΔΟΥ 28-29Α

1934

Σὲ τοῦτο τὸ βιβλίον ἀναφέρεται τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου.

Θὰ ἐπιτρέψῃτε νὰ ἐπανορθώσω μίαν μικρὰν ἀνακρίθειαν τῆς μελέτης σας. Ἰσχυρίζεσθε ὅτι ἡ μετοχὴ μας εἰς τὸν πόλεμον μᾶς ἔδωσε τὴν Δυτικὴν Θράκην, ἀλλὰ μᾶς ἔδωσε καὶ τὴν Σάμον, τὴν Ἰκαρίαν, τὴν Χίον, τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Λήμνον, ὡς πρὸς τὰς ὁποίας τίτλους κυριαρχίας δὲν εἶχαμεν πρὸ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης. Διότι εἶχε μὲν ἀνατεθῆ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου εἰς τὰς μεγάλας Δυνάμεις νὰ ἀποφασίσουν περὶ τῆς τύχης τῶν ἐν λόγῳ νήσων καὶ αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἀπεφάσισαν πράγματι νὰ μᾶς παραχωρηθοῦν ἀλλ' ἡ Τουρκία οὐδέποτε ἐκύρωσε τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀπεκήρυξεν αὐτὴν καὶ προέβη εἰς ἀνακατάληψιν τῆς Ἀνδριανουπόλεως. Δὲν προσθέτω ἄλλωστε ὅτι ἂν δὲν μετείχομεν εἰς τὸν πόλεμον θὰ ἐχάναμεν καὶ τὴν Μακεδονίαν, διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1918 ἡ Βουλγαρία ἐπρότεινε χωριστὴν εἰρήνην εἰς τὰς Δυνάμεις τῆς Συνεννοήσεως ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐκκενώσῃ ὅλα τὰ Σερβικὰ ἐδάφη, νὰ ἐκκενώσουν δὲ καὶ οἱ Σύμμαχοι τὰ Ἑλληνικὰ, ὅτε θὰ προήλαυσε εἰς κατάληψιν αὐτῶν ἡ Βουλγαρία. Ἡ πρότασις δὲ αὐτὴ ἀπερρίφθη ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς μετοχῆς μας εἰς τὸν πόλεμον.

Φιλικώτατα ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ